

Економічні науки

УДК 336.713

Гороховська Юлія Ігорівна

студентка

Вінницького торговельно-економічного інституту КНТЕУ

Бутенко Аліна Ігорівна

студентка

Вінницького торговельно-економічного інституту КНТЕУ

Gorohovska Juliya

студентка

Винницкого торгово-экономического института КНТЭУ

Butenko Alina

студентка

Винницкого торгово-экономического института КНТЭУ

Gorohovska Juliya

student of the

Vinnytsia Trade and Economic Institute the

Kyiv National Trade and Economic University

Butenko Alina

student of the

Vinnytsia Trade and Economic Institute the

Kyiv National Trade and Economic University

**ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОГО МЕХАНІЗМУ РЕСУРСНОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ
ФОРМИРОВАНИЕ ЭФФЕКТИВНОГО МЕХАНИЗМА
РЕСУРСНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЫ
FORMING EFFICIENT MECHANISM OF FINANCIAL SECURITY OF
THE BANKING SYSTEM**

Анотація: У статті проаналізовано сучасний стан та особливості формування ресурсного забезпечення вітчизняних банків та запропоновано шляхи оптимізації механізму формування та використання банківських ресурсів.

Ключові слова: ресурсне забезпечення, банківська система, зобов'язання, депозитний портфель, ресурсна база банку.

Аннотация: В статье проанализировано современное состояние и особенности формирования ресурсного обеспечения отечественных банков и предложены пути оптимизации механизма формирования и использования банковских ресурсов.

Ключевые слова: ресурсное обеспечение, банковская система, обязательства, депозитный портфель, ресурсная база банка.

Summary: The article analyzes the current state and peculiarities of the formation of financial security of domestic banks and suggests ways of optimizing the mechanism of formation and use of banking resources.

Key words: financial security, banking system, liabilities, deposit portfolio, resource base of the bank.

Постановка проблеми. Нормальне функціонування банківського сектору потребує збалансованості та достатнього обсягу фінансових ресурсів. В умовах обмеженості ресурсів та фінансової кризи постає проблема оптимального залучення і підтримки на певному рівні обсягу капіталу комерційних банків, що є актуальною і важливою для банківської діяльності та країни загалом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему формування ефективного механізму ресурсного забезпечення банків та вивчення банківської системи в цілому у своїх наукових працях розглядали такі вчені, як В. І. Гаркавенко [1], М. А. Гапонюк, М. В. Ігнатишин [2], Р. В. Корнилюк

[3], М.Ю. Мироненко [9], І. Є. Семенча [8], В. І. Успаленко, Н. М. Чиж [11] та інші.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження сучасного стану банківської системи та визначення основних шляхів оптимізації ефективного механізму формування та використання банківських ресурсів.

Виклад основного матеріалу. В сучасних трансформаційних умовах світової економіки особливої уваги набуває питання формування ефективного механізму ресурсного забезпечення банківської системи. Основою успішного функціонування банківського сектору будь-якої країни є достатня кількість наявних ресурсних джерел. Банки, здійснюючи свою діяльність на фінансовому ринку, акумулюють тимчасово вільні кошти та спрямовують їх на споживчі потреби суб'єктів господарювання, здійснення інвестування економіки та підтримку власної фінансової стійкості, в тому числі ліквідності та рентабельності. Тому для сприяння економічного зростання в країні важливою компонентою є забезпечення ресурсами банківських установ. Механізм управління ресурсною базою має бути пріоритетним для кожного банку, так як від цього залежить наскільки якісно будуть надаватись банківські послуги та ефективно перерозподіляться кошти на ринку.

При формуванні банківських ресурсів мають враховуватись потреби клієнтів та специфіка вітчизняного та міжнародного ринків. Дуже важливою є підтримка та раціональне регулювання діяльності банківських установ держави в особі центрального банку [9] .

Структура ресурсів окремого комерційного банку є індивідуальною і залежить від ступеня його спеціалізації, особливості діяльності, розміру капіталу, кількості і характеру клієнтів, регіональних та інших факторів.

Отже, ресурсна база банку має безпосередній вплив на розвиток банківського сектору (рис. 1).

Рис. 1. Вплив ресурсної бази банку на розвиток банківської системи

Джерело: на основі даних [2, с. 207]

На сьогодні українські банки потерпають від хронічного дефіциту фінансових ресурсів, який викликаний негативним впливом низки чинників, а саме низьким рівнем доходів населення, несприятливим інвестиційним кліматом, неефективною монетарною політикою Національного банку України. Наслідком цього є втрата довіри населення до банківських установ, недоступність банківських послуг у зв'язку із погіршення кредитоспроможності позичальників, стрімке скорочення банків, коливання курсу, нестабільність грошової одиниці.

Варто зазначити, що до 2014 року банківський сектор мав позитивну динаміку. В 2013 році в банківському секторі спостерігається прибуток на суму 1436 млн. грн., але в 2014 році він отримав негативний фінансовий результат (рис. 2). Зростання проблемної заборгованості через девальвацію гривні, зловживання менеджменту та власників банків призвели до збитковості банківського сектору.

З лютого 2014 р. і впродовж 2015–2016 рр. діяльність банківського сектору була збитковою. Однак, в 2016 році відбувається поступове поживлення у банківському секторі, а саме збитки від діяльності банків зменшилися порівняно з попереднім роком на 47716 млн. грн. або на 25,27% і збільшилися пасиви на 62467 млн. грн. або на 0,15%. В цілому позитивну динаміку можна пояснити відновленням довіри з боку населення та інвесторів до фінансового-кредитної системи країни.

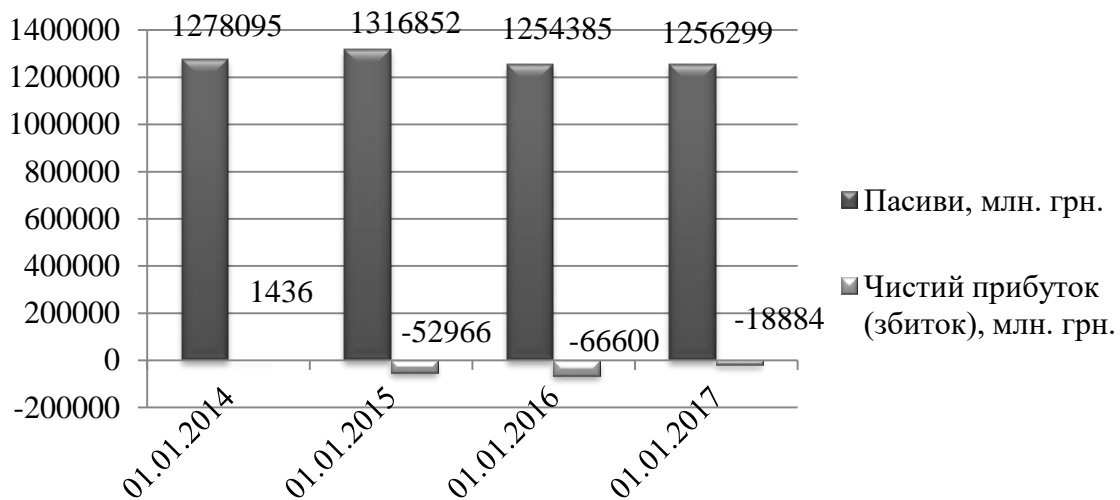

Рис 2. Динаміка результату діяльності банківського сектору України за 2013-2016 рр.

Джерело: розраховано на основі даних НБУ [6]

Активне виведення банків з ринку призвело до різкого зростання фінансового навантаження на Фонд гарантування вкладів фізичних осіб (ФГВФО): за 2014-2016 рр. вкладникам банків-банкрутів сплачено 81 млрд. грн. [3]. Так, наприклад, кількість банків на 01.01.2017 склала 93, що майже вдвічі (на 87) менше ніж на 01.01.2014 (рис. 3). Це пояснюється політикою НБУ щодо очищення банківської системи та ліквідації неплатоспроможних та непрозорих банків України [6].

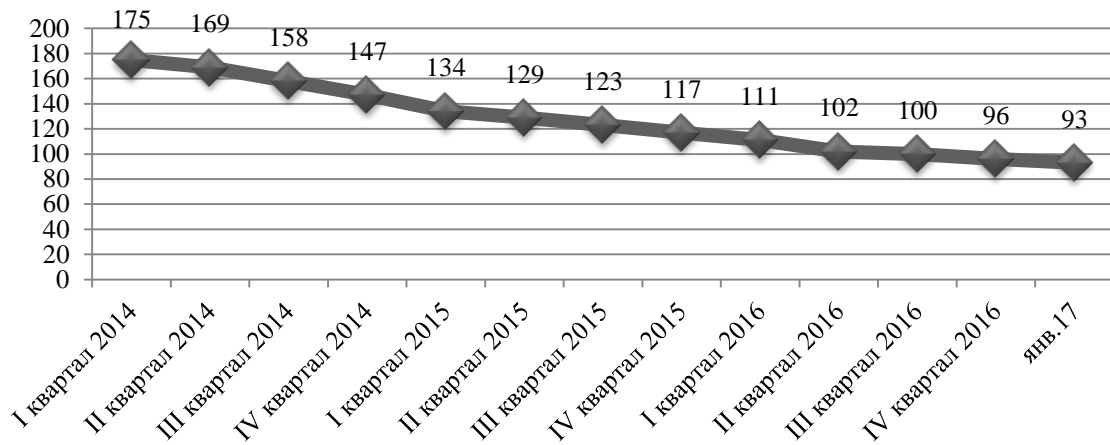

Рис 3. Виведення банків з ринку 2014-2016 рр.

Джерело: на основі даних [1, с. 115]

Внаслідок «очищення» банківського сектору недоотримано податкових надходжень від:

- підприємств, які понесли збитки від неповернення коштів, що знаходилися на їхніх рахунках у збанкрутілих банках;
- комерційних банків, через їх збитковість і банкрутство;
- фізичних осіб, які втратили роботу через банкрутство банків і підприємств.

Унаслідок девальвації національної валюти та виведення банків з ринку значних збитків зазнали юридичні особи та населення, внаслідок чого істотно погіршився фінансовий стан багатьох підприємств, окремі з них збанкрутували, зріс державний борг. Втрати позичальників-резидентів на курсовій різниці становили за 3 роки 564 млрд. грн. (нефінансових корпорацій – 443 млрд. грн., фізичних осіб – 115 млрд. грн.) [1, с. 117].

У 2014-2016 рр. в Україні відбулось безпрецедентне за масштабами «очищення» банківського сектору, що призвело до «стиснення» кредитного потенціалу банків, скорочення їх ресурсної бази та послаблення ролі в опосередкуванні трансформації заощаджень у продуктивний капітал. Уряд і Нацбанк прийняли рішення на підтримку банківського сектора та забезпечення ефективного функціонування фінансово-кредитної системи в

цілому в умовах економічних трансформацій та адаптації до європейського простору.

Необхідність докапіталізації українських банків значною мірою пов'язана із знеціненням національної валюти, за рівнем якої Україна у 2015 р. стала лідером у світі.

Після випуску ОВДП для вирішення у 2014-2016 рр. проблем, пов'язаних з діяльністю банківського сектору, державний борг збільшився на 201,3 млрд. грн., а це - 145% видатків держбюджету на оборону за 3 роки, або 583% видатків на охорону здоров'я, або майже 60% видатків на соціальний захист і соціальне забезпечення (табл. 1).

Таблиця 1

Вплив витрат з державного бюджету на діяльність банківської системи

Показники	2014	2015	2016	2014-2016
Випуск ОВДП для фінансування ФГВФО з метою відшкодування гарантованих сум по збанкрутілих банках	10,118	41,5	7,941	59,559
Випуск ОВДП для докапіталізації державних банків і банків з участю держави, в т.ч.:	16,599	3,837	14,275	34,710
АТ «Укресімбанк»	5,0	-	9,319	14,319
АТ «Ощадбанк»	11,599	-	4,956	16,554
АБ «Укргазбанк»	-	3,837	-	3,837
Випуск ОВДП для націоналізації ПАТ КБ «ПриватБанк»	-	-	107,0	107,0
Всього випуск ОВДП для вирішення проблем з банківською системою	26,716	45,337	129,216	201,269
Сукупні витрати на обслуговування ОВДП, випущених відповідно до п. 1-3	30,680	78,345	101,154	210,179

Джерело: на основі даних [1, с. 120]

Рада Національного банку України (НБУ) оцінила втрати економіки країни в результаті кризи банківського сектора в 2014-2016 рр. у 38% ВВП. У частині фіскальних витрат майже 5% ВВП держава спрямувала на поповнення капіталу ПриватБанку. При цьому зазначені витрати зростуть

до 7% після рішення уряду про докапіталізацію цього банку на 38,5 млрд. грн. Ще 2,4% ВВП було витрачено на рекапіталізацію Ощадбанку та Укрексімбанку в 2014, 2016-2017 рр. Крім цього, 4,4% ВВП було направлено на фінансування Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (ФГВФО), що відшкодував вкладникам неплатоспроможних банків втрати за вкладами у рамках гарантованої суми. Ще 2,5% ВВП було витрачено на рефінансування банків, які були визнані неплатоспроможними у 2008-2009 рр. і в 2014 році. Недостатньо обґрунтованими були рішення НБУ щодо виведення з ринку платоспроможних банків, зокрема спостерігалися ознаки застосування різних підходів при очищенні банківської системи. При цьому не були повною мірою враховані як потреби розвитку економіки, так і характер розвитку банківської системи, а також вплив військового конфлікту на економіку [4].

Вагомою частку у структурі ресурсного забезпечення банків займають зобов'язання або залучені кошти, так як нормально функціонувати за рахунок власних ресурсів неможливо.

За останні роки в структурі ресурсів банків склалися наступні тенденції. До 2014рр. спостерігаються позитивні тенденції зростання зобов'язань, вкладень фізичних та юридичних осіб в банки на фоні макроекономічної, фінансової і валютної стабілізації (рис. 4). У докризовий період закріпилася тенденція до збільшення залишків на рахунках фізичних осіб. Це відбувалося завдяки росту доходів населення, зрушенням в ощадній поведінці домашніх господарств і, як наслідок, має прояв у певному збільшенні довіри населення до банківської системи. Вклади населення почали займати вагоме місце в формуванні ресурсної бази банків. Зростали кошти юридичних осіб в структурі ресурсів банку, що також позитивно впливало на ресурсну базу банку.

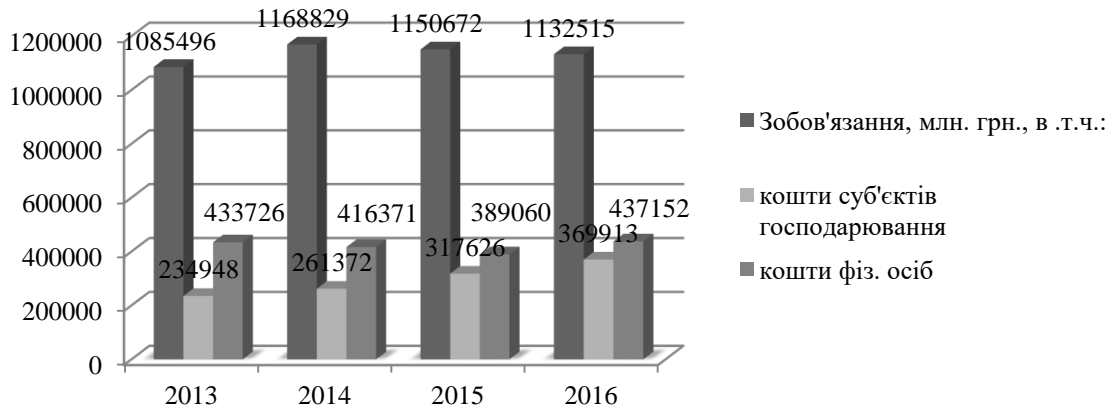

Рис 4. Зобов'язання банків України за 2013-2016 рр.

Джерело: розраховано автором на основі даних НБУ [6]

Протягом 2015-2016 рр. обсяг зобов'язань банків скоротились на 18157 млн. грн. на фоні функціонування банківської системи України в умовах політичної та економічної нестабільності та інфляційних очікуваннях. Протягом даного періоду кошти суб'єктів господарювання зросли на 52287 млн. грн. У 2015 році спостерігається зменшення коштів фізичних осіб на 27311 млн. грн. та їх незначне зростання у 2016 році на 48092 млн. грн. Отже, вклади юридичних осіб в Україні є одним з основних джерел формування банківських ресурсів [9, с. 340].

У розрізі даного періоду відбулось падіння обсягу валютних депозитів у банківській системі, при чому значно швидше, ніж скорочення гривневого депозитного портфеля, незважаючи на те, що знецінювалася саме національна валюта. Причина цього парадоксу – у валютних обмеженнях, установлених Нацбанком, які з метою зниження курсового тиску суттєво ускладнили процес отримання валюти вкладниками після завершення строку депозиту або дострокового розірвання договору.

Уведені регулятором обмеження на зняття готівки стали вагомим фактором відтоку вкладів із системи. Адже простому вкладникові для зняття власних кількох десятків тисяч доларів з депозиту приходилося відвідувати відділення банку протягом кількох місяців [3, с. 118].

Падіння доходів, страх втрати капіталу і невизначеність майбутнього стимулювали подальший відтік валютних заощаджень з депозитних рахунків банків. Тому в умовах низьких темпів економічного розвитку, інфляції та девальвації національної валюти, для України вкрай важливою є правильність вибору раціональної економічної стратегії грошово-кредитної політики. Для Національного банку України першочергово рішення потребує завдання щодо повернення довіри суспільства до банківського сектору, так як депозитні кошти є основою для забезпечення твердої фінансової платформи діяльності кожного банку. У цьому напрямку має бути здійснена низка заходів щодо покращення «депозитної активності» серед населення.

Отже, напрямами збільшення депозитних ресурсів банку мають бути розвиток нових видів вкладів, які б відповідали зростаючим потребам клієнтів; стимулювання залучення ресурсів через збільшення та диференціацію процентної ставки; удосконалення порядку та методів виплати відсотків; використання різних видів цінних паперів; підвищення якості обслуговування клієнтів; визначення кількості клієнтів, яких необхідно залучати для підтримання заданого обсягу депозитної бази; проведення гнучкої цінової політики [11, с. 340].

Комерційним банкам слід звернути увагу не тільки на цінові методи при залученні депозитів, а також на нецінові, серед яких реклама, спрощене та швидке обслуговування клієнтів, розширення спектра пропонованих банком послуг, додаткові види безкоштовних послуг, розташування відділень у місцях максимально наближених до клієнтів, пристосування графіка роботи до потреб клієнтів.

Сьогодні формування ресурсної бази банків є одним із пріоритетних завдань для забезпечення економічного зростання країни. Банківський сектор повинен мати у розпорядженні достатній обсяг ресурсів для операцій пов'язаних з кредитуванням поточних потреб діяльності господарюючих

суб'єктів, а також для стимулювання інвестиційної діяльності, утворення необхідних резервів і підтримки рівня ліквідності [8, с. 792].

Висновки. Отже, проведені дослідження дозволяють стверджувати про неоднорідність та складність формування та використання банківських ресурсів. Це є передумовою подальших поглиблених досліджень на дану тему, враховуючи, що від чіткого розуміння суті ресурсів банків та особливості їх формування залежить ефективність діяльності банку та темпи розвитку банківської системи в цілому.

Банківська система України має бути забезпечена такою кількістю ресурсів, яка повною мірою зможе задовольнити поточні потреби у кредитуванні суб'єктів господарювання, стимулює розвиток інвестиційної діяльності, формування відповідних резервів та підтримки власної ліквідності банку. Оптимізація ресурсної політики вітчизняних банків сприятиме зростанню доходів банківських установ та стабільності банківської системи в цілому.

Література

1. Ігнатишин М. В. Ресурсна база комерційних банків та її роль у механізмі розвитку банківського бізнесу / М. В. Ігнатишин // Науковий вісник МДУ. Серія «Економіка». – 2017. – Вип. 1(7). – С. 205-209. – Режим доступу: <http://www.msu.edu.ua/visn/wp-content/uploads/2017/05/1-7-1-2017-34.pdf>
2. Офіційний сайт Національного банку України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bank.gov.ua>
3. Офіційний сайт Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fg.gov.ua/>
4. Гаркавенко В. І. «Очищення» банківського сектору в Україні: ціна для суспільства та держави / В. І. Гаркавенко, Ю. І. Шаповал // Український соціум. – 2017. – № 1(60) – С. 108-123. – Режим доступу:

http://www.ukr-socium.org.ua/Arhiv/Stati/US-2017/US_1_2017ua/108-123.pdf

5. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>
6. Офіційний сайт інформаційного агенста «Interfax-Україна». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.interfax.com.ua/news/general/433985.html>
7. Чиж Н. М. Ефективність формування та використання ресурсів комерційних банків України / Н. М. Чиж, М. І. Дзямулич, О. В. Потьомкіна // Економічний форум. – 2017. – № 2. – С. 337-343. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfor_2017_2_55
8. Корнилюк Р. В. Банківська паніка в Україні: причини, динаміка, наслідки / Р. В. Корнилюк // Економіка і регіон. – 2015. – № 4. – С. 116-123. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econrig_2015_4_22
9. Мироненко М. Ю. Банки та банківська діяльність: підручник / М. Ю. Мироненко, Польова О.Л. – Вінниця - Київ: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2017. – 416с.
10. Мироненко М. Ю. Фінансово-кредитне регулювання реального сектору економіки / М. Ю. Мироненко // Теорія і практика державного управління : зб. наук. пр. Харк. регіон. ін-ту держ. упр. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2011. – № 2 (33). – С. 203–208.
11. Семенча І. Є. Аналіз сучасного стану активів банків та джерела їх формування / І. Є. Семенча, В. І. Руденко // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2016. – №11. – С. 790-793.